

GP3MP_MGP Metodika galerijní pedagogiky

vyučující: Mgr. Bc. Alice Stuchlíková, Ph.D.

zpracovala: Bc. Šárka Šedivá, LS 2014

Komunitní a participativní umění.

Spojení slov komunitní a participativní umění si vykládáme jako tzv. spolupracující umění nebo skupinová tvorba, kdy základem veškeré práce je spolupráce či spoluúčast.

Počátky participativního umění

Obrat ke spolupráci má své počátky v raných avantgardách, ve futurismu nebo v ruském konstruktivismu, dále také v poválečném vývoji – v aktivitách Fluxu, v happeninzích nebo sociálně a politicky angažovaném umění od konce šedesátých do konce osmdesátých let. Samozřejmě také souvisí s aktuálním společenským vývojem a se změnami v provozu umění. *„K zesílení zájmu o různé podoby spolupráce v umění významně přispěly změny v charakteru provozu současného umění. Je to zejména „bienalizace umění“ tedy ohromný rozmach velkých uměleckých přehlídek. Tyto přehlídky mají velmi často určené téma, vztahující se ke konkrétnímu regionu nebo, kde je přehlídka uspořádána.“* (Zálešák Jan, *Umění spolupráce*, str. 12 - 13) Nám velmi známé jsou například výstavy Manifesta, Berlínská bienále, Benátské bienále nebo také documenta X v Kasselu. Nejen diváci a návštěvníci takových veletrhů oceňují práci umělců, kteří rozvíjejí obecná zadání místně specifickým způsobem. Umělci často také zapojují do svých projektů lokální komunitu nebo návštěvníky výstav. Tendence ke spolupráci a navazování kontaktů je stále viditelnější, což dosvědčují také snahy o sblížení kurátora a autora, kurátora a galerijního lektora, autora a diváka apod.

Významnou osobností zabývající se participativním uměním je Claire Bishop, jeden její velmi známý text se jmenuje „Řízení reality“.

Aktivní role diváka

„V participativním umění je zesílená pozice diváka brána jako výchozí fakt a jednotlivé projekty jsou postaveny do velké míry právě na aktivizaci skupin nebo jednotlivců, kteří se v průběhu projektu stávají spoluvůrci. Obrat ke spolupráci souvisí také s odmítáním komodifikace umění.“ (Zálešák Jan, *Umění spolupráce*, str. 14) Mezi významné české autory úzce spolupracující s komunitou či divákem patří Kateřina Šedá či Michal Koleček, skupiny Kamera skura a Rafani, mezi zahraniční Stephan Willats nebo Joseph Beuys a další.

Participace v umění

Claire Bishop definovala tři oblasti, které napomáhají rozvíjet téma participace v umění. Touha vytvořit aktivní subjekt je první z nich, jde především o to, vytvořit takový subjekt, ve kterém se odráží tělesná zkušenost či spoluúčast. Druhá oblast se týká autorství. Vzdát se autorství díla zahrnuje mnoho výhod, ty plynou z náhody a nepředvídatelnosti během spolupráce. Třetí oblast se zabývá problematikou krize společnosti a kolektivní zodpovědnosti.

Rozdíl mezi evropským a (severo)americkým angažovaným uměním

V šedesátých a osmdesátých letech toto umění v Evropě směřovalo především k aktivizaci všech členů společnosti bez rozdílu. Práce britského umělce Stephena Willatse je pro toto umění velmi charakteristická. Své projekty zaměřoval na obyvatele výškových

budov. Identifikoval je jako oběti státní sociální politiky. Snažil se o vytvoření aktivních postojů těchto lidí ke svému okolí. Jiný způsob práce s lidmi představuje práce Josepha Beuyse. Za zmínku určitě stojí projekt Sedm tisíc dubů pro Kassel, který se snažil o konkrétní zlepšení mikroklimatu v Kasselu budováním aktivních postojů k životnímu prostředí. Občané města měli sami navrhnout místa, kde budou duby vysazeny.

Ve spojených státech se v tomto období setkáváme s propojením angažovaného umění s tématem identity. Nejprve je hodno mluvit o emancipačních hnutích šedesátých let. V sedmdesátých letech zase převládala iniciativa lokalizovaná v chudších čtvrtích s převahou Afroameričanů či emigrantů z Latinské Ameriky. Z velké řady projektů bych ráda zmínila výtvarné dílny pro problémovou mládež ve spolupráci s Timem Rollinsem.

V českém umění projekty s vyloučenými skupinami ve větším množství nenajdeme. Přesto nám je ale známé ústecké kurátorské projekty Michala Kolečka *Public District* a *Public Dreams*. „Projekt z roku 2010 klade důraz na zapojení sociálních minorit a jinak odloučených skupin obyvatel do běžného provozu umělecké instituce. Snaží se inspirativním způsobem aktivizovat skupiny s nejrůznějším handicapem a přes výtvarné umění je motivovat a začleňovat do společnosti.“ (Zálešák Jan, *Umění spolupráce*, str. 57)

České umělecké skupiny a participativní umění

Skupina Kamera skura a projekt *Turné 98*, ve kterém jako první v našem prostředí uchopila vlastní skupinovitost jako téma. V tomto projektu šlo o kampaň propagující fiktivní chlapeckou hudební skupinu, její součástí byly plakáty, vystoupení v ranním vysílání TV Nova atd.

Rafani dle Petra Vaňouse: „Skupinu Rafani charakterizuje kolektivní, anonymně vyznívající projev s důsledným zacílením na určitý společenský nebo dokonce společensko-kritický problém. Rafani nejsou tak umělecká skupina jako organizovaný pracovní tým, v myšlence jednotný, v realizacích výrazově anonymní, ale nekompromisní, se všemi atributy, které takový tým doprovázejí – stejnokroj, uniforma, logo, pravidla, vnitřní řád...“ (Zálešák Jan, *Umění spolupráce*, str. 69) Skupinu Rafani známe díky vlastní tvorbě, ale především díky velkému počtu organizačních aktivit. Role kurátorů je této skupině také blízka, čehož je příkladem výstava Pán much v roce 2013 v brněnské Richard Adam Gallery.

„Pokud se umělec nebo umělecká skupina začnou pouštět do participativně laděných projektů – ať už jsou založeny na sběru materiálu, který je následně prezentován v galerii (*Group Material*, *Jeremyho Deller*a jeho *Archiv folku* nebo projekt *Tabulka Zbyňka Baladrána*) nebo na aktivnějších formách spoluúčasti (*WochenKlausur*, *Johanna Billing* nebo *Kateřina Šedá*) – můžeme výstupy jejich práce, jsou-li někde prezentovány, označit také jako kurátorství. Minimálně v tom smyslu, že jsou to právě umělci, kdo nějakým způsobem třídí materiál, který se během projektu nashromáždí a který má pro příležitost galerijní prezentace většinou charakter dokumentace.“ (Zálešák Jan, *Umění spolupráce*, str. 71)

Použitá literatura:

- ZÁLEŠÁK, Jan. *Umění spolupráce*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5707-4.